

การสะสมหนังสือเก่าของสำนักพิมพ์ต้นฉบับ

น้ำทิพย์ วิภาวิน¹

สุภาณี เลิศจิระประเสริฐ²

บทคัดย่อ

หนังสือเก่าเป็นตัวแทนของยุคสมัย คุณค่าของหนังสือเก่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของหนังสือ เป็นสิ่งที่ให้ความรู้และความบันเทิง มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเริ่มตั้งแต่การบันทึกลงในวัสดุสิ่งของต่าง ๆ จนกระทั่งมาถึงกระดาษที่มีการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ มากขึ้นถ่ายทอดมาจนถึงทุกวันนี้

โดยทั่วไปคลังหนังสือหายากเป็นการรวบรวมหนังสือเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่จัดเก็บไว้ในคอลเลกชันพิเศษในหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัย และหอสมุดเฉพาะ เช่น สยามสมาคม แต่หนังสือหายากที่สะสมในห้องสมุดส่วนตัวนั้นในประเทศไทยมีไม่มากนัก ตัวอย่างเช่น หอสมุดส่วนตัวในสำนักพิมพ์ต้นฉบับของนายรัชชัย ลิขิตพรสวรรค์ บทความนี้จึงเป็นการเล่าเรื่องความประทับใจที่มีต่ออุดมการณ์ความรักในหนังสือและแรงบันดาลใจในการจัดตั้งสำนักพิมพ์ต้นฉบับ จากความชอบ ความมีใจรักในงานหนังสือ เอกสารเก่า ได้แปรความชอบมาเป็นงานหลัก จนมาถึงความเกี่ยวข้องในเอกสารจดหมายเหตุ วิธีการค้นคว้าหาข้อมูล การนำข้อมูลออกมาเผยแพร่ ซึ่งได้สร้างคุณประโยชน์สนับสนุนงานค้นคว้าวิจัย ถือได้ว่าหอสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้างานจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ที่ดียิ่งเทียบเท่าแหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าของประเทศไทยเช่นเดียวกับคลังคอลเลกชันหนังสือหายากในห้องสมุด

บทความนี้ได้รับทราบแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นของเจ้าของสำนักพิมพ์ต้นฉบับ และได้ยกตัวอย่างนิยายสารที่หายาก ภาพเก่าที่หายาก และหนังสือหายากที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: หนังสือเก่า, หนังสือหายาก, เอกสารจดหมายเหตุ, หอสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับ

¹ อาจารย์ประจำแขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Email : namtip.wip@stou.ac.th

² ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาพื้นที่และงานบริการ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ Email : supanee@ndmi.or.th

Collection of Vintage Books by Tonchabab Library

Namtip Wipawin³

Supanee Lertjiraprasert⁴

Abstract

Vintage books reflect the passage of time. Old books are valuable for their historical significance and development. It combines education and entertainment. It boasts an extensive history, beginning with logging on various materials and advancing to paper, where increasingly more information has been collected and handed down to the current day.

In general, a rare book library is a collection of old books of historical significance. Most are housed in special collections at the Library of Congress, university libraries, and specialty libraries such as the Siam Society. However, rare book collections are not commonly well established as private libraries in Thailand like Mr.Thongchai Likhitpornawan, for example. This article describes the narrative of the impressions of his book-loving philosophy and the inspiration for establishing Tonchabab Library. From a passion and affection for books and archives that has evolved into a major commitment, to a knowledge of archived materials and how to obtain and share information that has provided advantages in facilitating research work. Along with its collection of rare books, the Tonchabab Library can be considered a great resource for historical information in Thailand and a source of information for investigating historical archival works, as well is the rare book collection in a library.

This article honors the founder of the Tonchabab Library's inspiration and dedication. Included are some examples of rare historical books, rare publications, and rare vintage photographs.

Keywords: Vintage books, Rare books, Archives, Tonchabab Library

บทนำ

³ School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University Email : namtip.wip@stou.ac.th

⁴ Assistant Director, Development of Space and Service Development, National Discovery Museum Institute Email : supanee@ndmi.or.th

การสะสมหนังสือเก่าในห้องสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับ

จุดเริ่มต้นของห้องสมุดในอดีตเป็นห้องสมุดส่วนตัวของบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นห้องสมุดของบุคคลที่สะสมหนังสือไว้ใช้ในครอบครัวและแขกของครอบครัวจำนวนหนึ่ง ในเรื่องทีบุคคลที่เป็นเจ้าของมีความสนใจในอดีตจึงมีการสะสมหนังสือในห้องสมุดส่วนตัวของบุคคลที่มีชื่อเสียง

จุดเริ่มแรกแห่งความสนใจในการสะสมหนังสือเก่าของนายรัชชัย ลิขิตพรสวรรค์ นักสะสมหนังสือเก่าเจ้าของสำนักพิมพ์ต้นฉบับ และนายกสมาคมจดหมายเหตุไทย ซึ่งสำนักพิมพ์ต้นฉบับตั้งอยู่ที่ถนนงามวงศ์วานนนทบุรี เป็นตึกแถว 3 ชั้นที่เก็บหนังสือประเภทต่าง ๆ สำหรับการสะสม โดยแรงจูงใจในการสะสมหนังสือเก่าเป็นความชอบ ความสนใจส่วนตัวตั้งแต่สมัยเรียนแล้วจะต้องไปหาหนังสือประวัติศาสตร์อ่าน ได้ไปหาซื้อหนังสือเก่าที่สนามหลวง รวมถึงการมีงานอดิเรกในเรื่องการดูพระ มีความสามารถพิเศษและเชี่ยวชาญในการดูพระเครื่อง ในระหว่างนั้นก็สะสมหนังสือเก่าตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา หลังจากจบการศึกษาที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรีจนถึง พ.ศ. 2535 ได้พบกับ ม.ร.ว.ศุภวดี เกษมศรี ซึ่งต่อมานายรัชชัย ลิขิตพรสวรรค์ ปรากฏตนขอเป็นศิษย์ของท่าน และพบกับ ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ต่อมาใน พ.ศ. 2540 จึงได้ตั้งสำนักพิมพ์ต้นฉบับขึ้น เมื่อแรกตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะพิมพ์หนังสือหายาก ประเภทราชกิจจานุเบกษา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2547 พิมพ์หนังสือตำราแม่ครัวหัวป่าก์ และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขณะนั้นทรงซื้อแจก ทำให้หนังสือแม่ครัวหัวป่าก์ในเวลานั้นได้รับความนิยมอย่างสูงมาก มียอดการพิมพ์สูงถึง 5,000 เล่ม ไปจนถึง 10,000 เล่ม ได้เงินราว ๆ 700,000-1,000,000 บาททีเดียว

พ.ศ. 2551 เริ่มเปิดห้องสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับโดยอนุญาตให้บุคคลภายนอกที่เป็นนิสิตปริญญาโทปริญญาเอกเข้ามาใช้ค้นคว้าโดยไม่เสียค่าบริการ โดยให้มีการนัดหมายล่วงหน้า

ห้องสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับมี 2 ส่วน คือ 1) ชั้นล่าง เป็นนิตยสารต่าง ๆ จุดเด่นคือ มีวารสารตั้งแต่ปี 2490 เก็บวารสารตั้งแต่ออกสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง 9 ตัวอย่างวารสาร หนังสือพิมพ์เก่า มีตั้งแต่ เด็กก้าวหน้า ธรรมสาร ศรีสยาม อสท. เติมแก้วจันทร์ ไทยสุดสัปดาห์ สยามนิกร สยามสมัย การ์ตูนวิธรรม นิตยสารเสรีภาพ และอื่นๆ 2) ชั้นบน เก็บหนังสือ หนังสือรุ่น หนังสือเปิดดึก หนังสือประจำจังหวัด หนังสือที่ระลึกงานศพ ประชุมพงสาวดาร โดยจัดหมวดออกเป็น 15 หมวด

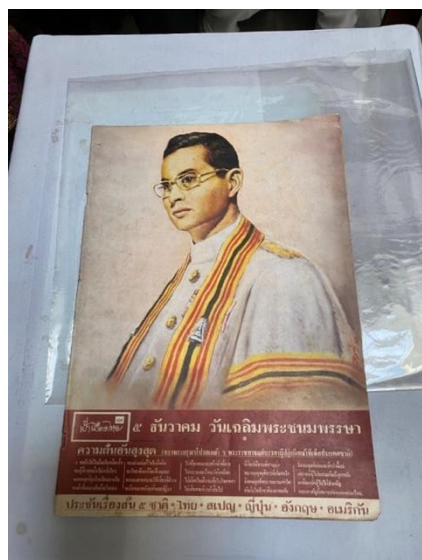
นิตยสารที่หายาก ที่หาที่อื่นไม่ได้ครบ ต้องแวะมาที่นี่

นิตยสารฟ้าเมืองไทย นิตยสารรายสัปดาห์ที่พิมพ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ได้รับความนิยมาตลอดฉบับที่ นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ นำมาแสดงให้เห็นนั้นเป็นฉบับหน้าปกรัชกาลที่ 9 ทรงฉลองพระองค์ครุย เมื่อครั้งที่ นายอาจิ้นต์ ปัญจพรรค์ บรรณาธิการ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายนิตยสารฟ้าเมืองไทยทั้งหมดครบชุดแก่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต่อมาผู้ดูแลห้องสมุดส่วนพระองค์ได้ ทำนิตยสารชุดดังกล่าวสูญหาย ทำให้ต้องมีการจัดหาเข้ามาใหม่ อีกทั้งนิตยสารดังกล่าวก็หายากแล้ว ฟ้าเมืองไทย ที่นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ สะสมอยู่ก็มีเกือบครบชุด มีผู้ติดต่อมาขอซื้อเพื่อถวายพระองค์ท่าน ซึ่งมีบริษัทนาน มีบุ๊คส์ จำกัด จะรับเป็นผู้จัดหาให้ จึงมาขอซื้อจากส่วนของที่นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ สะสมไว้ทั้งหมดเพื่อถวาย พระองค์ท่านได้เป็นที่เรียบร้อย

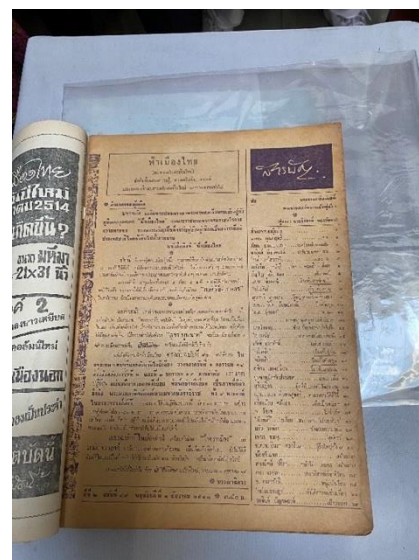
นิตยสารเสรีภาพ⁵ นิตยสารของสำนักข่าวสารอเมริกัน วัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารของโลกเสรี ตะวันตก การปกครองระบอบประชาธิปไตย (นิตยสารโฆษณาชวนเชื่อด้านเสรีประชาธิปไตยของ สหรัฐอเมริกา) และการให้ข้อมูลด้านภัยของคอมมิวนิสต์ ซึ่งที่ผ่านมามีนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มาค้นคว้าข้อมูลในนิตยสารจากห้องสมุดแห่งนี้เพื่อค้นหานิตยสารนี้เช่นกัน เนื่องจากห้องสมุดแห่งอื่นไม่ค่อยจะมีหรือมีไม่มากนัก

⁵ นิตยสารฟ้าเมืองไทย ได้รับความนิยมาสูงในระหว่างปี พ.ศ. 2512-2531 พ.ศ. 2512 นายอาจิ้นต์ ปัญจพรรค์ ร่วมหุ้นตั้งโรงพิมพ์ อักษรไทย และทำนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทยรายสัปดาห์” ออกฉบับปฐมฤกษ์ วันจักรี 6 เมษายน พ.ศ. 2512 ในราคาเล่มละ 3 บาท เป็นที่นิยมมาก ในปี 2512 ด้วยการร่วมทุนกันระหว่าง อาจิ้นต์ ปัญจพรรค์, ญัฐ ปวิณวิวัฒน์ และเสริม เตชะเกษม (ทายาทเกษม บรรณกิจ) ตั้งโรงพิมพ์อักษรไทย พิมพ์ “ฟ้าเมืองไทย” ที่ออกเป็นรายสัปดาห์ โดยอาจิ้นต์ เป็นบรรณาธิการ, ญัฐเป็นผู้จัดการ ส่วนเสริมเป็นหุ้นส่วนเท่านั้น ฟ้าเมืองไทยเริ่มพิมพ์ครั้งแรกประมาณ 4,000 เล่ม หลังจากดำเนินการไป 3-4 ปี ยอดพิมพ์ก็เพิ่ม เป็นหลายหมื่นเล่ม และสูงสุดถึง 60,000 เล่มในช่วงปี 2522 มีเฉลิมศักดิ์ รงคผลิน (หยก บุรพา) เป็นผู้ช่วยของอาจิ้นต์

⁶ นิตยสารเสรีภาพที่จัดพิมพ์ขึ้นโดย สำนักข่าวสารอเมริกัน” (United States Information Service: USIS) ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ที่เป็น ปีแรกของการพิมพ์นิตยสารฉบับนี้จนถึง พ.ศ. 2518 นิตยสารเสรีภาพช่วง พ.ศ. 2508-2518 อันเป็นช่วงเวลาที่มีการโฆษณาชวน เชื่อให้เห็นถึง “คอมมิวนิสต์ภายในประเทศ” ภายหลังจากที่ช่วงเวลาก่อนหน้านี้นิตยสารมีการนำเสนอให้เห็นถึงภัย “คอมมิวนิสต์ ภายนอกประเทศ”

ภาพที่ 1 หน้าปกฟ้าเมืองไทยรัชกาลที่ 9 ทรงฉลองพระองค์ครุย

ภาพที่ 2 หน้าสารบัญ

ความประทับใจในหนังสือที่สะสม

ฉันชอบและสนใจอ่านในเรื่องเอกสารและหนังสือของรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 มากที่สุด ชอบในแนวพระราชดำริการปกครองประเทศ และเนื่องจากเป็นความชอบส่วนตัว จึงรวบรวมหาเก็บหนังสือในหมวดนี้ได้เกือบครบหมด ตัวอย่าง พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 4 มี 8 เล่มจบ เป็นเรื่องเขียนเล่าไปเรื่อย ๆ เช่น พระยามนตรีสุริยวงศ์เป็นราชทูตไทยไปอังกฤษ เดินทางไปอย่างไร ใช้เวลาเท่าไร หรืออย่างกรมหลวงวงษาธิราชสนิทไปสงครามเชียงตุง ใช้เวลาเดินทางเทียบกับการรับส่งหนังสือรวมไปกลับจากเมืองหลวงถึงเชียงตุงนานถึง 30 วัน

นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ ได้กล่าวถึงเทคนิคการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ของท่านอาจารย์ ม.ร.ว.ศุภวัดัย เกษมศรี อนุกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย หรือเป็นสารานุกรมประวัติศาสตร์เคลื่อนที่เลยทีเดียว ท่านกล่าวไว้ดังนี้ “ให้อ่านเก็บข้อมูล อ่านตีความ อ่านใช้ประโยชน์”

“ถ้าถามผมว่าอ่านหนังสือในห้องสมุดนี้หมดทุกเล่มไหม ผมได้หยิบอ่านทุกเล่มก่อนขึ้นชั้นหนังสือ (แม้ว่าจะไม่ได้อ่านทั้งหมด) จะใช้วิธีสแกน (อ่าน) เรื่องที่สนใจ นำกระดาดโน้ตมาติดที่หน้าปกเขียนว่าเป็นเล่มเกี่ยวกับอะไร”

ความสนใจในภาพเก่า

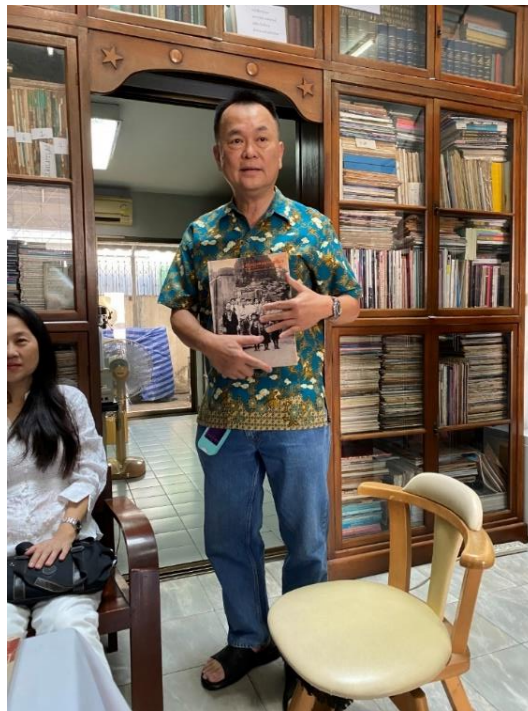
เริ่มสะสมภาพเก่าปี 2551 โดยได้รับอิทธิพลจากนายเอนก นาวิกมูล รุ่นพี่ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มจากภาพถ่ายขาวดำ ภาพเก่า หลักการที่เลือกรูปเก่า ไปดูศึกษาจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อนึ่ง

ด้วยความที่เป็นคนชอบศึกษาประวัติศาสตร์ ก็มาคิดว่าคนเราชอบการถ่ายภาพส่งภาพดอกไม้ ภาพวิว ทิวทัศน์มา “สวัสดีวันจันทร์” เขากลับคิดว่าเขาจะส่งภาพข้อมูลประวัติศาสตร์หายาก ภาพสวย ๆ ที่ไม่ค่อยมีคนเห็นแล้วส่ง ทักทายแทน

ภาพที่ 3 รูปภาพตัวอย่างที่ได้จากผู้คนที่ทำงานในแวดวงการท่องเที่ยว

ภาพเก่าในอดีตมีเรื่องราวความเป็นมาที่น่าสนใจ บางครั้งบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ของสถานที่ บุคคล นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ ได้อธิบายว่าได้รับว่าจ้างจากหน่วยงานราชการ คือ กระทรวงมหาดไทย ให้รวบรวมข้อมูลภาพเก่ารายจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นภาพการทำงาน ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน แล้วมารวบรวม จัดพิมพ์ขึ้นเป็นสมุดภาพประจำจังหวัด ซึ่งการจัดพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของกระทรวงมหาดไทย ที่แจกให้หน่วยงานในสังกัดและห้องสมุดสถานที่ราชการไว้เผยแพร่อ้างอิง สำหรับข้อมูลเหล่านี้ การได้มาซึ่งข้อมูลมีความหลากหลายอยู่พอสมควร คือ ต้องไปสืบหาจากสิ่งของ สมบัติส่วนบุคคลของข้าราชการในจังหวัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งบางครั้งก็ต้องไปพบทายาทของท่านผู้นั้น เพื่อขอภาพ ขอข้อมูล ไปจนถึงขอชื่อ

ภาพที่ 4 สมุดภาพประจำจังหวัด

ภาพที่ 5-6 หนังสือสมุดภาพประจำจังหวัดที่จัดเรียงบนชั้นสองของบ้าน

ชั้นบนพื้นที่ประมาณ 30 ตารางเมตร พื้นที่ห้องสมุดแบ่งเป็นสองห้อง ห้องใหญ่อยู่ตรงกลาง มีชั้นหนังสือวางเรียงเป็นแถวจรดผนังทั้งสองด้าน แบ่งหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ อีกห้องหนึ่งเป็นห้องเล็กๆ คล้ายห้องเก็บของ ถูกแยกไว้เฉพาะหนังสือประเภทเดียวคือ “ประวัติศาสตร์”

นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์เล่าว่าเขาแบ่งหนังสือออกเป็น 15 หมวด คือ 1) ประวัติบุคคล 2) ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร โบราณคดี 3) ศิลปวัฒนธรรม 4) เรื่องไทยในเอกสารต่างประเทศ 5) นวนิยาย 6) วรรณกรรมฝ่ายชาย 7) การเมืองการปกครอง 8) กฎหมาย 9) สถานที่ 10) เดินทางท่องเที่ยว 11) รัชกาลที่ 4 12) รัชกาลที่ 5 13) รัชกาลที่ 6 14) รัชกาลที่ 9 15) อ่างอิง

สำหรับหมวดประวัติศาสตร์ ยังแยกเป็นหมวดย่อยไปอีก ตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ / หม่อมเจ้า / ขุน หลวง พระ พระยา / ทหาร / ตำรวจ / พลเรือน / นักเขียน เจ้าของโรงพิมพ์ / ศิลปิน / พ่อค้า นักธุรกิจ

“ในจำนวนทั้งหมดนี้ หนังสืองานศพจะแยกกระจายเข้าไปตามหมวด บางทีเนื้อหาหลักมันเป็นกฎหมาย เช่น หนังสือที่พิมพ์เนื่องในงานศพของหลวงอรรถสิทธิ์สิทธิสุนทร สมมติถ้าเรามีสองเล่ม เราก็จะแยกเข้าหมวด ประวัติบุคคลเล่มหนึ่ง อีกเล่มก็ใส่ในหมวดกฎหมาย” (Sattawilai, 2019)

ภาพที่ 7-8 หนังสือหมวดบุคคลและหมวดย่อยตามอาชีพ

ภาพที่ 9 หนังสือของพลตรีประสิทธิ์ เปรมนาวิน

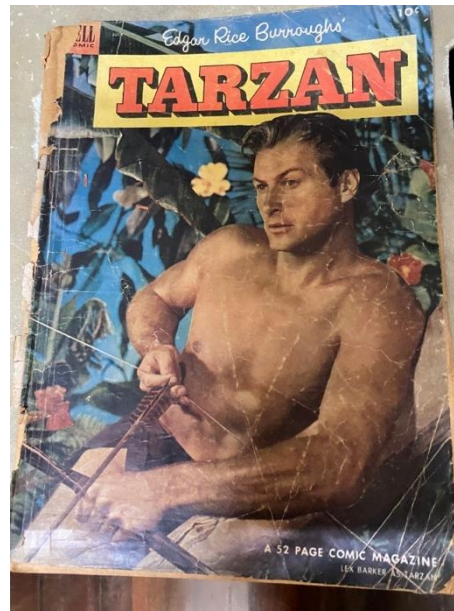
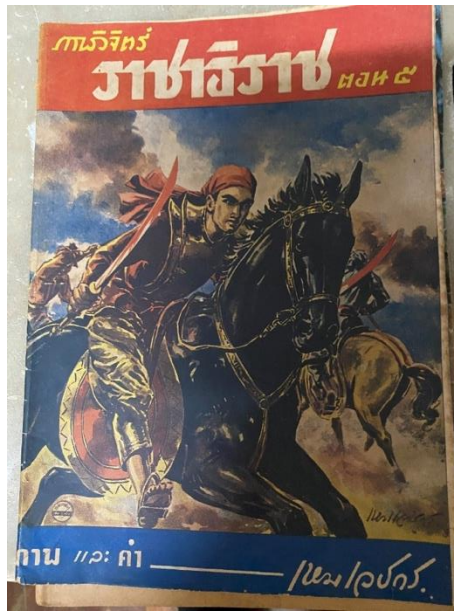
นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ เริ่มสะสมหนังสือเก่า ชุดแรกเป็นของนายทหารท่านหนึ่งนามสกุลปรุณาวิน ชื่อยกชุดเหมาทั้งหมด ผู้เขียนไปพบข้อมูลที่เคยให้สัมภาษณ์ในบทความหนึ่งเกี่ยวกับการซื้อจากนายทหาร ท่านนี้

“หนึ่งในแหล่งเสาะหาหนังสือเก่า คือ การติดต่อขอซื้อเหมากรุหนังสือของนักสะสมที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่น พลตรีประสิทธิ์ ปรุณาวิน ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2525 ผมไปทาบตามขอซื้อกรุหนังสือของท่านจากบุตรสาว ซึ่งเห็นว่าเขาเป็นคนรักหนังสือจริง จึงยอมขายให้ในราคาหลักแสน ซึ่งนับเป็นราคามิตรภาพ เพราะได้หนังสือ เก่ามากกว่าหมื่นเล่ม แต่หนังสือที่แพงที่สุดที่เคยซื้อนั้นขายอยู่เพียงเล่มเดียว และซื้อมาในราคา 72,000 บาท”

“หนังสือเล่มนั้นคือ ตำราเรียนภาษาไทยสำหรับคนยุโรปครับ เขียนโดยสังฆราชปาลเลอกัวซ์ ซึ่งเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2393 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายใน รัชกาลที่ 3 และพิมพ์เพียง 60 เล่ม ที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ สังฆราชท่านสนใจเรื่องภาษา ท่านก็เขียนเป็นภาษา ละตินให้คนยุโรปอ่านว่าคนไทยพูดจายังไร ไพร่พูดอย่างไรกับขุนนาง พระเจ้าอยู่หัวพูดกับคนชนชั้นต่าง ๆ อย่างไร เล่มนี้ถูกเอามาประมูลขายในปี พ.ศ. 2544 ปรากฏว่าไม่มีคนซื้อ ผมก็ไม่กล้ายกมือสู้ราคา เขาเปิดไว้ที่ 80,000 บาท พอสิ้นสุดการประมูลผมจึงไปขอซื้อเขาภายหลัง ได้มาในราคา 72,000 บาท ผมชอบที่ข้างในเนื้อหา เขาจะสรุปให้ฟังว่าหนังสือในหอสมุดหลวงของเรามีอะไรบ้าง ผมคิดว่าสังฆราชท่านคงต้องใกล้ชิดสนิทกับพระเจ้าอยู่หัวถึงได้เข้าไปได้ เพราะหอสมุดหลวงเป็นส่วนหนึ่งของพระบรมมหาราชวัง เป็นที่ศึกษาหาความรู้ สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้น เช่น พระบาทสิริธรรมบทบันปลาย 20 ผูกพงสาวดารเหนือจินดามณีไตรภูมิโลก วนิจนยกลา ถ้าเป็นวรรณกรรม ท่านสรุปเรื่องย่อให้ด้วย เช่น ขุนช้างขุนแผน ว่าด้วยสหายเป็นทหารสองคน แย่งเมียกัน” (GQ Thailand, 2017)

ภาพที่ 10 หนังสือที่มีการหยิบออกมาจากตรงไหน จะมีวางหนังสือวางคั่นบนไว้ให้ทราบว่ายืมมาจากตรงไหน
ให้นำมาวางที่เดิม

ภาพที่ 11-12 หนังสือการ์ตูนภาพวาดโดย เหม เวชกร และนิตยสารการ์ตูนต่างประเทศ Tarzan

แผนที่ประวัติศาสตร์กรุงเทพฯ-ธนบุรี

ความรักหนังสือทุกเล่ม นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ จึงไม่เคยคิดขายต่อให้ใคร ยกเว้นครั้งเดียวช่วงที่เงินทองร่อยหรอลง เคยคิดจะขายแผนที่กรุงเทพฯ-ธนบุรี ฉบับแรกในประวัติศาสตร์ พิมพ์เมื่อจุลศักราช 1249 มีทั้งหมด 31 แผ่น ตั้งราคาขายไว้ที่ 3,000,000 บาท “มีอาจารย์ชาวญี่ปุ่นก็สนใจบินมาดู แล้วบอกว่าอยากได้ 4 แผ่นเท่าไร ผมก็บอกว่า 4 แผ่น สามล้าน 31 แผ่นก็สามล้าน เขาก็เลยไม่เอา (หัวเราะ) ผมโชคดีที่เขาไม่เอา เพราะต่อมานั่นคือหลักฐานสำคัญในประวัติการทำแผนที่ของไทยในรัชกาลที่ 5 ซึ่งไม่ปรากฏว่าหน่วยราชการไทยหน่วยไหนมีเลย กรมแผนที่ทหารก็ไม่มี หอจดหมายเหตุแห่งชาติก็ไม่มี อยู่ที่ผมฉบับเดียวเท่านั้น” นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ เล่าว่า “ซื้อมาจากชาลิ้ง (หัวเราะ) จริง ๆ ผมซื้อในปี พ.ศ. 2542 ราคา 12,000 บาท มันมีวนมาเป็นก่อนกลมไส้อยู่ในกระเป๋าดินทางยุครัชกาลที่ 7 มันอยู่กับผม 17 ปีกว่าจะได้พิมพ์เผยแพร่กลายเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ทุกวันนี้” (GQ Thailand, 2017)

วารสารการอ่าน สมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย
ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

ภาพที่ 13 แผนที่กรุงเทพฯ-ธนบุรี ชุดแรก สมัยจุลศักราช 1249 ราคาปัจจุบัน 3,000,000 บาท

อุปกรณ์ที่ใช้จัดเก็บภาพเก่าที่น่าสนใจและถือว่าประหยัดพื้นที่ใช้งาน สะดวกต่อการดูแลรักษา คือ จัดลงถุงผ้าแล้วแขวนให้มีอากาศถ่ายเท

ภาพที่ 14-15 ถุงผ้าหรือ “ถุงค้ำดาว” สำหรับใส่ภาพเก่า

สรุป

การสะสมหนังสือเก่าของสำนักพิมพ์ต้นฉบับ ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนงามวงศ์วาน นนทบุรี เป็นตึกแถว 3 ชั้นที่เก็บหนังสือประเภทต่าง ๆ สำหรับการสะสม เจ้าของคือ นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ นักสะสมหนังสือเก่า นักประวัติศาสตร์ และนายกสมาคมจดหมายเหตุแห่งประเทศไทย วันที่คณะนักวิจัยไปเยือนเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์แรกของศักราชใหม่ เจ้าของบ้านอยู่ในชุดเสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีสันทสไต กางเกงยีนส์สีน้ำทะเล ออกมาต้อนรับคณะนักวิจัยด้วยรอยยิ้มฉ่ำหวาน พาไปยังห้องรับแขกชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมนิคยสารเก่า วารสารเก่าหายากในหลาย ๆ ชื่อ ตัวอย่าง นิคยสารฟ้าเมืองไทย นิคยสารเสรีภาพ ซึ่งนายธงชัยกล่าวว่า บางอย่างมีมากกว่าที่มีให้บริการที่หอสมุดแห่งชาติ จนกลายเป็นแหล่งค้นคว้าที่นักศึกษาปริญญาโท ปริญญาเอกต้องขอเข้ามาใช้ค้นคว้างาน โดยมีข้อเสนอแนะว่า หากมีการทำครรชนีเครื่องชี้สำหรับสืบค้น และมีระบบฐานข้อมูลสำหรับจัดเก็บค้นคืนได้ก็จะยิ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพสำหรับการศึกษาข้อมูลจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ได้มากยิ่งขึ้น

คณะนักวิจัยโครงการจดหมายเหตุการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ขอขอบคุณ นายธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ เจ้าของสำนักพิมพ์ต้นฉบับ ที่อนุญาตให้เข้าชมงานจดหมายเหตุและการสะสมหนังสือเก่าที่ห้องสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับ ถนนงามวงศ์วาน นนทบุรี

เอกสารอ้างอิง

- GQ Thailand. (2017). *Boys & Their Toys: หนังสือเก่าเล่าเรื่องของธงชัย ลิขิตพรสวรรค์*. Retrieved January 7, 2024 from <https://www.gqthailand.com/culture/article/toys-books-of-the-past>
- Sattawilai, P. (2019). *From Creamation book to Directory of Picture books'Province: Open first original draft Thongchai's book collection*. Retrieved January 7, 2024 from <https://www.the101.world/thongchai-likhitpornasawan-interview/>